

תלמוד לומר [ויקרא כב לב] "ולא תחללו את שם קדשי". עבירה שנעשית בפרהסיא הרי היא חילול ה', ואסורה אפילו במקום פיקוח נפש.⁽²²²⁾

אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן: כל מכה שמחללין עליה את השבת, לפי שיש בה פיקוח נפש — אין מתרפאין מהן.⁽²²³⁾ אבל מכה שאין בה פיקוח נפש, שאין מחללין מחמתה את השבת — מתרפאין מהם.

וחולק הוא על דברי רב יהודה בשם רב לעיל, הסובר שאפילו ריפוי קל כחתך —

אין מתרפאין מהם.⁽²²⁴⁾

ואיכא דאמרי, יש אומרים, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כך: כל מכה של חלל, הנמצאת בתוך חלל הגוף, אין מתרפאין מהן. אבל מכה חיצונית שאינה בתוך חלל הגוף, מתרפאין מהם.

שואלת הגמרא: מאי בינייהו, מה הנפקא מינה למעשה בין שתי לשונות אלו בדברי של רבי יוחנן, והרי בשתיהן מדובר באותו ענין, כי כל מכה של חלל מחללים עליה את השבת?

224. כך פירש רש"י. ומחלוקת היא בין רב יהודה לרבי יוחנן. וכן נראה בדברי הרי"ף שהשמיט את דברי רב יהודה. ומשמע, שסובר שהלכה כרבי יוחנן ולא כרב יהודה. ועיין בר"ן שם. וכן משמע ברמב"ם פרק ט' מהלכות רוצח הלכה י"ב.

אולם ר"ת [תוס' ד"ה כל מכה] והרמב"ם סוברים שאין מחלוקת בין רבי יוחנן לרב יהודה, וכך מפרשים הם את דבריהם:

א. רבי יוחנן דן בחולה שיש בו סכנה וכגון מכה שמחללין עליה את השבת. ובאופן זה, אסור להתרפאות מהם. משום שאף אם יהרגו, יוכל הגוי לומר, שמחמת חוליו המסוכן מת. ובכך אין הרופא מרע לשמו. אולם בחולי שאין בו סכנה, מותר להתרפאות. משום שאם יהרגו, לא יוכל לומר שמחמת חוליו מת. אלא ודאי על ידי טיפולו הגרוע מת. ובכך מרע הגוי לשמו, ולכן אין חוששין שימינתו, ומותר להתרפאות אצלו.

רב יהודה בשם רב דן במכה של הקזת דם. והטעם שאסור, משום שבמקרה זה אין כל צד ואפשרות שימות מחמת הטיפול במכה זו. ואם

222. רבנן חולקים על רבי ישמעאל [סנהדרין עא א] וסוברים שבפרהסיא, אפילו על מצוה קלה, יהרג ואל יעבור. ובצינעא, הדין הוא שעל עבודה זרה יהרג. ובשאר מצוות, יעבור ואל יהרג. ולרבי ישמעאל, הדין הוא שבצינעא — יעבור על הכל.

ובתוספות הביאו מדברי שאילתות דרב אחאי פרשת וארא, שנפסק הלכה כרבנן, ולא כרבי ישמעאל.

וכתב הריטב"א, שאין מתרפאין בעבודה זרה ובכל אביוזיה, בכל אדם בכל מקום ובכל זמן!

223. נחלקו הראשונים במשמעות דבר זה:

דעת רש"י שמדובר במכה שהיא עצמה מהוה סכנה. וכן כתב השלחן ערוך יו"ד סימן קנ"ה סעיף א' "כל מכה וחולי שיש בהם סכנה שמחללין עליהם את השבת — אין מתרפאין מעכור"ם" ומשמע כדעת רש"י. שהמכה עצמה מהווה סכנה. וכן דעת הרמב"ן.

לדעת הריטב"א מדובר במכה שלא מהוה סכנה בפני עצמה, אלא היא במקום שישנו חשש שמחמתה תיווצר סכנה המצריכה חילול שבת. וכן מבואר בתוספות.

להימנע. הואיל והמכה היא חיצונית, ואם יזיק הגוי בטיפולו, יבחינו בכך מיד, ויתנו שם סם ורפואה כדי להעביר את הנזק הנעשה על ידי קלקול הגוי.

וכיון שהוזכרו דיני רפואת מכה בשבת, מביאה הגמרא עוד הלכות מאותו ענין:

אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב: כל מכה שהיא קשה ומסוכנת עד כדי שצריכה אומדן אם יחיה או לא — מחללין עליה את השבת על מנת לטפל בו. (227)

אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן: (228) **והאי אישתא צמירתא** [מיחוש חום גבוה

איכא בינייהו מכה (225) **שהיא בנגב היר, ונגב הרגל.** (226)

דאמר רב אדא בר מתנה אמר רב: גב היר, ונגב הרגל, הרי הן כדיון מכה של חלל, ומחללין עליהן את השבת!

ובזה חלוקות השיטות. לפי האופן הראשון בדברי רבי יוחנן, אין מתרפאין מהם. לפי שעל מכה זו מחללין את השבת.

אולם לפי האופן השני בדברי רבי יוחנן, מתרפאין מהם. משום שכל הדמיון בין מכה בגב הרגל או היד למכה של חלל, הוא רק לענין שבת, אך לגבי רפואה מן הגוי, אין

ידי מכת חרב. אבל, מכת חרב — מחללין עילה את השבת, שסכנה היא.

226. בשלחן ערוך סימן שכ"ח סעיף ו' הוסיף: וכן מי שבלע עלוקה או נשכו כלב שוטה או אחד מזוחלי עפר הממיתים, אפילו ספק אם ממיתין אם לאו, הרי הם כמכה של חלל.

227. כך פירש רש"י. והקשה הריטב"א: הרי ספק נפשות הוא. ופשיטא שמחללין!?

וביאר, שדין זה נאמר, שאף אם אין כאן רופאים, וגם החולה עצמו אינו אומר כלום על מצבו, הרי שאם נראה לענינו שהמחלה מסוכנת וצריכה רפואה ויש בה ספק מיתה, מחללין עליה את השבת. ולא ממתניין לרופאים.

228. הב"ח [הגהה א'] הביא שיש גורסים: אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן — מכה של חלל אינה צריכה אומדן. ורש"י אף הוא הזכיר גירסא זו, ודחה אותה כאן.

דין זה שמכה של חלל אינה צריכה אומדן, מובא ברי"ף מסכת שבת [דף מ א מדפי הרי"ף]. וכתב שם הר"ן בשם הרמב"ן כי אף שאין שם

ימות הישראלי, יאמרו שודאי הרגו הרופא הגוי מחמת שנאתו! ולא משום שאינו רופא טוב. ובאפן זה אינו מרע לשמו כרופא. ואין לו כל מניעה מלהרגו, ולכן אסור. ואם כן, רבי יוחנן ורב יהודה, דנו במקרים וטעמים שונים. ואין כל מחלוקת ביניהם. כך פירש ר"ת. [ועיין עוד בש"ך י"ד סימן קנ"ה ס"ק א' ובבאר היטב שם ס"ק א' שנקטו כדעת התוס', ובגר"א שם].

ב. דברי רבי יוחנן שכל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהם, כונתם שכל מכה שהיא במקום סכנה אך אינה סכנה בפני עצמה, ומחמתה אפשר לבוא לידי סכנה — אין מתרפאין מהם. משום שחוששין שמא ינצל את המכה הקלה, ויכניס דרכה סם המות, ויחמיר את המצב.

וכן אמר רב יהודה, שמקום ההקזה, הוא מקום סכנה. לפי שכל הגוף תלוי בו. ומשום כך חוששין שמא ירעיל דרכו אל כל הגוף. ואם כן, לא נחלקו רבי יוחנן ורב יהודה כלל.

225. התוספות גרס: מכה שעל גבי היד. ופירש, שמדובר בחולי שעלה שם מאיליו. או שלא על

או דלמא, כיון דגואי קיימי, כיון שנמצאים הם מן השפה ולפנים, כמכה של חלל דמו?

אמר אביי: תא שמע יש להוכיח מהמבואר במשנה, דתנן: (233) החושש בשיניו בשבת — לא יגמע בהן את החומץ, שהוא תרופה לכאבי שיניים. וחכמים אסרו ליטול תרופה בשבת [היכן שאין סכנה] גזירה משום שחיקת סממנים.

ומדייקת הגמרא: רק כאשר חושש בשיניו, הוא, במקרה זה נאמר דלא יגמע את החומץ. (234)

הא, אבל אם כאיב ליה טובא, כאבו חזק, שפיר דמי מותר לו לגמוע. ומוכח שאף חולי זה של מחושי שיניים, מחללין עליו את השבת.

החולף בגוף] (229) כמכה של חלל דמו, (230) ומחללין עליה את השבת.

וכעת דנה הגמרא: מתיבן, מאיזה מקום מתחיל חלל הגוף, לענין שנדון מכה באותו מקום, כמכה של חלל?

פירש רבי אמי: כאשר המיחוש הוא מן השפה [השפתיים] ולפנים, לעבר חלל הגוף.

בעי נסתפק רבי אליעזר: החש כאב בכבי, חניכיים ושיניים, (231) מאי, מה דין מיחוש זה? (232)

האם כיון דאקושי נינהו, השיניים והחניכיים קשים הם, כמכה דבראי חיצונית דמו, ולא כאברים פנימיים.

רבינו יונה, שלא כל מכה של חלל, מחללין עליה את השבת. אלא רק אם נתקלקל אחד מן האברים הפנימיים מחמת מכה או בועה וכיו"ב. אבל מיחושין אינם נקראים מכה, ואין מחללין עליהם.

231. כך נראה מתרגום פירוש רש"י. והתוספות פירש, ש'כבי' הם השיניים הגדולות [הטוחנות] ו'שיני' הם שאר השיניים הקטנות.

232. הרמב"ם לא הזכיר ספק זה של ככי ושיני, ולא פסק דינו. והמרכבת המשנה פרק ב' מהלכות שבת הלכה ה' כתב, כיון שספק זה לא נפשט בגמרא, הקל בכך הרמב"ם. כיון שספק נפשות לקולא. ונכלל דבר זה עם דינם של כל מה שמן הפה ולפנים.

233. שבת קיא א.

234. איסור גמיעת חומץ לחושש בשיניו, מבואר

בקיאים, והחולה אינו אומר כלום על מצבו, עושין לו כל מה שרגילים לעשות לו בחול. כגון מאכלים ורפואות היפים לחולה.

וראה בביאור הלכה סימן שכ"ח ד"ה כל שרגילין, שהביא מן הפוסקים שאפילו במקום שצריכים לחלל את השבת, אין מחללין על ידי יהודי אלא בדבר שיש לחשוש שאם לא נעשה אותו — תגבר המחלה ויסתכן. אבל, אם ברור שאין במניעת הדבר חשש סכנה, אף שרגילין לעשות דבר זה לחולה, אין עושין אותו בשבת אלא על ידי גוי. כדין צרכי חולה שאין בו סכנה. אבל, כאשר יודעים שאותו חולה ממתין ואין בו סכנה מיידית, אין מחללין את השבת עליו.

229. כך משמע בפירוש רש"י. והרמב"ם בפרק ב' מהלכות שבת הלכה ה' כתב: מי שיש לו חום גבוה ביותר או שגורם לצמרמורת, נחשב כמה של חלל ומחללין עליה את השבת.

230. כתב הר"ן [שבת מ א מדפי הרי"ף] בשם

"לאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מַגְלִינָא" [כלומר, לאלהי ישראל לא אגלה].

גלייה ליה, גילתה לו מהי התרופה שיטול.

למחר, בשבת, נפק יצא רבי יוחנן, דרשה בפירקא, אמר בדרשתו לפני כל, את הרפואה שגילתה לו הגויה.

ותמוה: והא, והרי אישתבע לה, נשבע לה רבי יוחנן שלא יגלה!

ומתרצת הגמרא: הוא לא נשבע שלא יגלה לציבור, כי לשון שבועתו היה "לאֱלֹהֵי דִישְׂרָאֵל לֹא מַגְלִינָא", ונמצא שרק על כך שלא יגלה לאלהי ישראל הוא נשבע. אבל לעמיה, לעמו ישראל, מגלינא, אני כן אגלה!

אך עדיין קשה: והאיכא הרי יש כאן ענין של חילול השם, שהרי היא סבורה שהוא נשבע שלא יגלה כלל, ועתה היא נוכחת שהוא גילה!

ומתרצת הגמרא: דגלי לה מעיקרא. כבר בשעה שגילתה לו את סוד הרפואה, אמר לה: דעי לך שלא נשבעתי שלא אגלה כלל, שהרי לא אמרתי "באלהי ישראל לא מגלינא" שלשון זו, משמעה שבועה בה' שלא אגלה כלל. (235) אלא אמרתי "לאֱלֹהֵי

ודוחה הגמרא: אין להוכיח כן, כי דלמא תנא היכא דכאיב ליה טובא, יתכן שאפילו במקום שהכאב מרובה, "חושש" נמי קרי ליה. אף לזה קורא התנא "חושש". ואם כן, אין להוכיח שכאב מרובה שונה ממיחוש גרידא, ובשניהם יתכן שאסור.

ומביאה הגמרא ראייה נוספת: תא שמע — רבי יוחנן חש בצפדינא, חולי הקיים בשיניים. אזל לגבה דהחיא מטרוניתא, הלך אצל גויה נכבדת, מומחית ברפואות, עבדה חמשא, עשתה לו רפואה שיקחנה ביום חמישי, ומעלי שבתא, בערב שבת.

אמר לה רבי יוחנן: אם אודקק לרפואה זו אף בשבת, למחר, מאי? מה אעשה, הרי איני יכול לבוא אצלך, לפי שצריך אני לדרוש בפני התלמידים!?

אמרה ליה אותה אשה: לא צריכת. אינך צריך עוד לתרופה זו בשבת.

אמר לה: אי צריכנא, אם בכל אופן אצטרך, מאי, מה אעשה?

אמרה האשה: אישתבע לי דלא מגלית. הישבע לי שאינך מגלה מהי התרופה, ואומר לך.

אישתבע לה, נשבע לה רבי יוחנן, בלשון זו

יש לאסור משום גזירה שמא ישחוק סממנים לרפואתו.

235. משמע, שכשנשבע לגוי, אף שבועה שמן התורה אינה שבועה, אסור לעבור עליה מפני חילול ה'. אלא אם כן יגלה לגוי קודם לכן שלא היתה זו שבועה [ריטב"א. ועיין רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה' הלכה י"א].

במשנה שבת קיא א: "החושש בשיניו לא יגמע בהם את החומץ. אבל מטבל הוא כדרכו [את הפת בחומץ]. ואם נתרפא — נתרפא!" ובגמרא שם מבואר שאיסור המשנה הוא רק כאשר מגמע ופולט. אבל מגמע וכולע — מותר.

והטעם לדין זה הוא מפני שנראה כרפואה,

ג. ומשירי כפא דהרפנא. מאכילת שיירי דג מטוגן בשומן היוצא ממנו ובקמח. לעיל מובא שעשתה הגויה רפואה לרבי יוחנן שלקה בחולי זה.

מאי עבדא ליה, מה תרופה עשתה לו?

אמר רב אחא בריה דרבא: מי שאור, מים ששרו בהם שאור, ושמן זית, ומלח.

ומר בר רב אשי אמר: משחא דאוזא, שומן אווז שנימוח בחום, וסכה אותו האשה על שיניו של רבי יוחנן מבחוץ, כגדפא דאוזא, על ידי אחד מכנפי האווז.

אמר אביי: אנא עבדי כולחו, אני עשיתי את כל הרפואות הללו, ולא איתסאי, ולא נרפאתי מחולי זה, עד דאמר לי החוא טייעא עד שאמר לי אותו ישמעאלי: איתתי קשייתא דזיתא, הבא גרעיני זיתים דלא מלו תילתא, שעדיין לא הגיע גידולם לכדי שלישי מגידול הפרי, וקלנחו אמרא חדתא, וקלה אותם על גבי מכוש חדש, ודביק ביה דדרי, ולאחר מכן, הדבק את הגרעינים הקלויים על שורות השיניים, מבפנים.

עבדי הכי, ואיתסאי, עשיתי כך, והתרפאתי.

ודנה הגמרא: ורבי יוחנן, היכי עביד הכי, איך עשה כן ונתרפא מן הגויה? והאמר רבה בר רב חנה אמר רבי יוחנן, כל מכה שמחללין עליה את השבת, אין מתרפאין מזה. והרי מכה זו מחללין עליה את השבת, כפי ששנינו לעיל. ואם כן, איך נתרפא רבי

ישראל לא מגלינא". ומשמעות לשון זו היא רק שלא אגלה לה. אך לא נשבעתי בשמו שלא אגלה כלל. וממילא, אין זו שבועה שלא אגלה כלל.

וממעשה זה של רבי יוחנן מוכיחה הגמרא, ופושטת את הספק דלעיל:

אלמא, מוכח, שחולי השיניים כמכה של חלל, דמייא. ומשום כך רצה להשתמש רבי יוחנן ברפואה זו בשבת.

ודוחה הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, שאני שונה צפדינא [חולי השיניים שלקה בו רבי יוחנן], שאותו מותר לרפאות בשבת הואיל וחולי זה מתחיל בפה וגומר בבני מעיים. ומשום כך מותר לרפאותו בשבת. אבל סתם מיחוש שאינו אלא בשיניים – אסור.

ומבררת הגמרא: מאי סימניה, מהם הסימנים שעל ידם נדע כי הכאב נובע מחולי זה? – רמי מידי בי ככי, נותן משהו לתוך פיו בין החניכיים,⁽²³⁶⁾ ומייתי דמא מבי דרי, ויוצא דם מבין שורות השיניים.

ממאי הוי, ממה נהיה חולי זה?

משלשה דברים:

א. מקרירי קרירי דחיטי. מאכל של חיטין שאוכל אותו באחד מימי החורף הקרים, כאשר המאכל קר מאוד.

ב. וכן מחמימי חמימי דשערי, מאכל חם מאוד של שעורין.

הרי זהו סימן של תחילת ריקבון. ורפואתו לשפושף בבגד צמר צבוע אדום ושרוי בחומץ

236. מהר"ג ליפשיץ מצייין, שחולי זה מצוי גם בימינו. שכאשר זב דם בבשר שתחת השיניים,

יוחנן מן הגויה?

מיישבת הגמרא: רבי יוחנן אדם חשוב הוא, ולכן — שאני. דינו שונה, שמותר לו להתרפאות מהם, לפי שהגויים היו יראים להורגו.

שואלת הגמרא: והא והרי רבי אבהו, שאף הוא אדם חשוב הוה, ורמא ליה יעקב מינאה, והניח לו יעקב המין סמא אשקיה, סם על שוקו כדי לרפאותו,

ואי לא, ואם לא רבי אמי ורבי אסי, דלחכוהו לשקיה, שלקקו ומצצו את שוקו כדי להסיר ממנו את הסם המזיק שהניח לו המין שם כדי להרעילו, פסקיה לשקיה, היו צריכים לכרות את שוקו!

ואם כן, רואים אנו כי אפילו מאדם חשוב אינם יראים, ועשויים להזיקו ולהורגו, ואיך נתרפא רבי יוחנן מן הגויה?

ומתרצת הגמרא: הרופאה הגויה דרבי יוחנן, רופא מומחה הוה, היתה. ומשום כך אין לחשוש שמא תזיקנו, וכפי שמבואר בגמרא

לעיל [כז א], שאם היה הרופא מומחה לרבים, מותר להתרפאות אצלו, כיון שאינו רוצה לקלקל את שמו הטוב.

אך עדיין קשה: הרי הרופא המין דרבי אבהו, נמי גם הוא רופא מומחה הוה היה. ובכל זאת, אף שדרך הרופאים המומחים לשמור על שם הטוב, מכל מקום אין הדבר מונע אותם מלהזיק לישראל?

ומתרצת הגמרא: שאני שונה הוא הרופא שטיפל ברבי אבהו, לפי שמין היה, דמוקמי ביה מיני בנפשיהו, מקיימים המינים בעצמם את דברי הכתוב [שופטים טז ל] "תמות נפשי עם פלשתים". ומוכנים אף להרע לעצמם, ובלבד שירעו לחכמי ישראל! (237)

וממשיכה הגמרא לדון בעניני חליים ורפואות בשבת:

אמר שמואל: האי פרעתא, פציעה ממכת חרב, סכנתא סכנה היא, (238) ומחללין עליה את השבת. (239)

חרב בכל מקום מחללין עליה את השבת. וראה במרכבת המשנה פרק ב' מהלכות שבת הלכה ה', שנקט בדעת הרמב"ם שמכת חרב צריכה אומד משום שלא כל מכת חרב היא ספק נפשות, ומחללין עליה את השבת.

וכן כתב במשנה ברורה סימן שכ"ח ס"ק י"ח שכל מכת ברזל שבגוף, אפילו אינה בחלל ולא בגב היד וגב הרגל, מחללין עליה את השבת.

239. יש לדון האם ההיתר לחלל שבת מחמת מכה זו, הוא משום הפציעה שבמכת חרב הנעשית בכח, או אף אם לא היתה במכה בכח,

איזה פעמים ביום, עד שיכאב ביותר. וכאב זה מהווה סימן שעבר הריקבון, ונתגלה הבשר החי. לפי שבשר בלוי ומת, אינו מרגיש כלל. וחולי זה נעשה על ידי חימם הגוף ביותר, המכונה כאן "צפדינא".

237. פירש הר"ח: מחמת השינאה הגדולה ששנאו המינים את רבי אבהו, הפקירו נפשם ואמרו "תמות נפשי עם פלשתים". עוד פירשו, שהיה רבי אבהו נוצחם בתשובות, ומחמת כן שנאוהו.

238. בתוס' ד"ה מכה שעל גב היד, כתב שמכת

מאי אסותא למיפסק דמא, מהי הרפואה המועילה להפסיק את הדם?

הרפואה היא כך: (240)

א. על מנת להפסיק את זרימת הדם, יש להשקותו (241) תחלי בחלא שחליים בחומץ, (242)

ב. על מנת לאסוקי, להעלות בשר ולהחיות את מקום המכה, יש ליטול גרדא דיבלא, שורשים שגירד מן העשב ששמו 'יבלא', וגירדא דאסנא, וכן שורשים שגירד משיח הסנה. ולעשות מהם תחבושת, ולהניחם על המכה.

או, שיניח שם ניקרא מקילקלתא, תולעים שהתרנגולין מנקרים מן האשפה. (243)

אמר רב ספרא: האי עינבתא, אותן האבעבעות הדומות לענב, פרוונקא דמלאכא דמותא היא, שליחיו של מלאך

המות הם. כלומר, מסוכנות הן, ועלולות להמית. (244)

מאי אסותא, מהי רפואתם של אבעבעות אלו?

לקחת צמח הנקרא "טיגנא", לשוחקו, ולערכו בדובשא [בדבש].

או כרפסא כרפס מעורב במיליאי, מין יין שהוא חזק מאוד.

אדהכי והכי בינתיים, כאשר עדיין לא הספיק להשיג ולהכין רפואות אלו. מה יעשה עם האבעבעות המסוכנות הללו?

ליתי יביא עינבתא בת מינא, ענב מאותו המין הדומה לאבעבעות, שאם היתה אבעבעה גדולה, יביא ענב גדול כמותה, ואם היתה אבעבעה קטנה, יביא ענב קטן כמותה.

שפירש, שרפואה זו, יש להניח על המכה.

242. כך פירש רש"י. וראה במלאכת שלמה מעשרות [ד ה], שביאר שהוא מין ירק. והרשב"ם גורס "תחלי בחלא". ומבאר, שמורחים לו תבלין כגון פלפל או כמון בחומץ על הפצע [אור זרוע סימן ק"ג, ועיין ברבינו אלחנן].

243. כך פירש רש"י. וכתב האור זרוע סימן ק"ג בשם רבינו שמואל, שרש"י ראה ישראלית אחת שחיברה יד חביתה על ידי תולעים חיים שבאשפה, וקשרתם על החתך ונתחברה היד לזרוע.

244. במהר"ג ליפשיץ פירש שהוא בועת בשר שמת, שנתגדל מעט מעט באדם עד מאוד.

אלא שנעשה החיתוך על ידי החרב בנחת, אף באופן זה מחללין את השבת.

ובתבואות שור [יו"ד טריפות סימן מ"ד] כתב להוכיח שעיקר ההיתר הוא משום שנעשה הדבר בחרב וסכנה הוא, ומחללין על זה את השבת [ועיין בביאור הלכה סימן שכ"ח ד"ה מחמת ברזל].

240. רעק"א ביו"ד סימן שט"ו הביא בשם מהר"ל שכל הרפואות הללו המובאות כאן ובעוד מקומות בתלמוד, אסור לנסות אותן משום שאין אדם שיכול לעמוד על עיקרם. ואם לא יעלה בידם, ילעגו וילגלגו על דברי חכמים. וראה בתוס' מועד קטן יא א שכתב שכל הרפואות שבש"ס, אינן טובות בזמן הזה.

241. כך פירש רש"י. והתוספות הביא שיש מי

“אהל”, שבו משתמשים לכביסה.

וצייר ליה, יצרור גרעינים אלו בחללא דבי צוארא, בחתיכת הבד, אותה חותכים כאשר פותחים את צואר הבגד, וליכריך עילויה נירא ברקא, יכרוך עליה רצועה של שיער בהמה, וטמיש ליה בנטפא חיורא, ויטבול אותה בנטף [מין בושם] לבן, (245) וליקליה, ישרוף את כל אלו. ואת האפר שיתקבל, בדר ליה עילויה, יפזר על מקום הכאב.

אדהכי והכי, בינתיים, כל עוד לא הכין את הרפואה הזו, בשעה שהוא מחזר אחר הסממנים הללו, לייתי קשיתא דאסנא, יקח גרעינים המצויים בתוך פרי הסנה, לינח פיקעא להדי פיקעא, יניח סדק של גרעין מול סדק החתך שבגופו, דהיינו, בפתח של פי הטבעת.

והני מילי, רפואה זו של האפר, היא רק לגבי פיקעא עילאה, על פי הנקב מצדו החיצוני אפשר לפזר את האפר.

אבל, פיקעא תתאה, פי הנקב למטה, בחלקו הפנימי — מאי, מה יעשה עמו?

לייתי תרבא דצפירתא דלא אפתח, יביא חלב [שומן] של עז צעירה שלא נפתחה, כלומר, שלא ילדה, וליפשר, ימיס את החלב בחום, ולישרי ביה, ויטילנו לתוך הנקב פנימה, וימשח בו את אותו המקום.

ואי אם לא יכול לעשות את הרפואה האמורה, לייתי יביא תלת טרפא, שלשה עלים של קרא דלעת, דמייבשי בטולא שנתייבשו בצל, וליקלי ישרפם, וליכדר

וניגנדר עילוי, יגלגל את הענב על האבעבועה. חיוורת לחיורתי, ענב לבן יתן לאבעבועה לבנה, ואוכמתי לאוכמתי, ענב שחור לאבעבועה שחורה.

אמר רבא: האי סימא, התנפחות של מורסה, פרוונקא דאשתא היא. סימן של חולי החמה [קדחת] הוא.

מאי אסותא, מהי רפואתה של מורסה זו?

למחייה שיתין איתקוטלי, יכה ששים פעם באצבעו על מקום הנפיחות, ולאחר מכן ליקרעיה שתי וערב, יחתוך את הנפיחות לארכה ולרוחבה.

והני מילי דבר זה יעשה רק היכן דלא חיור רישיה שראשה של הנפיחות עדיין אינו לבן, ואין המוגלה עומדת לצאת. ועל כן האפשרות היחידה לרפואת הדבר, היא בדרך זו.

אבל, אם חיור רישיה, ראשה של הנפיחות לבן — לית לן בה. אין צורך לעסוק יותר ברפואת הדבר, משום שריכוז המוגלה הלבנה בראש הנפיחות, מורה על ריפוי העצמי.

כז-ב רבי יעקב חש כאבים בפיקעא בפי הטבעת.

אורי הורה ליה רבי אמי, ואמרי לה ויש אומרים כי רבי אמי אורי ליה הורה לו, איך יתרפא מכך:

לייתי שב ביני אהלא תולנא, יביא שבע גרעינים אדומים כתולעת מן הצמח הנקרא

245. כך נראה הפירוש לפי הגירסא שלפנינו. והאור זרוע סימן ק"נ גרס "בנטפא" [וכנראה הוא נפט].